

**OBLIK DRŽAVNOG UREĐENJA BOSNE I HERCEGOVINE
ZASNOVANOG NA DEJTONSKOM USTAVU**

**FORM OF BOSNIA AND HERZEGOVINA'S STATE
ORGANIZATION BASED ON THE DAYTON CONSTITUTION**

Sažetak

Mirovnim sporazumom u Dejtonu, koji je parafiran 21. novembra 1995. godine u istoimenom gradu, a potpisan 14. decembra iste godine u Parizu, Republika Bosna i Hercegovina je doživjela transformaciju kako u pogledu imena tako i u pogledu unutrašnjeg ustrojstva. Nastavila je svoje pravno postojanje pod imenom Bosna i Hercegovina sa modificiranom unutrašnjom strukturom. U tom smislu je naznačeno da će se Bosna i Hercegovina sastojati od dva entiteta, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske. Upravo ta promjena nalaže da se odgovori na pitanje njenog državnog uređenja. Da li je dejtonskim Ustavom Bosna i Hercegovina postala složena država (federacija, konfederacija ili unija), ili je zadržala svojstva unitarne visokodecentralizirane države. Ovo je pitanje posebno važno jer neki najveći pravni autoriteti u manjem entitetu nastoje Bosnu i Hercegovinu odrediti kao uniju, dok s druge strane neki najveći pravni teoretičari u većem entitetu Bosnu i Hercegovinu vide kao unitarnu visokodecentraliziranu državu. Polazeći od kriterija koji razlikuju unitarnu od složenih država, a koji su predmet proučavanja teorije države i prava, u ovom radu se nastoji dati odgovor na pitanje pravne prirode državnog uređenja Bosne i Hercegovine zasnovanog na dejtonskom Ustavu.

Ključne riječi: *Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine, Republika Srpska, Mirovni sporazum u Dejtonu, dejtonski Ustav, državno uređenje, unija, konfederacija, federacija, unitarna država*

Summary

Under the terms of Dayton Peace Agreement which was initialed in Dayton on 21 November 1995 and signed in Paris on 14 December of the same year, the Republic of Bosnia and Herzegovina has undergone a transformation in terms of its name and internal organization. Bosnia and Herzegovina continued its legal existence under that name, however its internal structure

underwent modification. In this sense it has been stated that Bosnia and Herzegovina will be composed of two entities: the Federation of Bosnia and Herzegovina and Serb Republic (Republika Srpska). Precisely, this change requires answering the question of its state structure: whether by the Dayton Constitution, Bosnia and Herzegovina has become a complex state (federation, confederation or union), or maintained capacity of a highly decentralized state. This issue is particularly important for the reason that some of the highest legal authorities from the smaller entity are trying to define Bosnia and Herzegovina as a union, even though some of the highest legal theorists in Bosnia and Herzegovina's larger entity, on the other hand, perceive it as the highly decentralized state. Starting from the criteria that differentiate unitary and complex state, which are subject of study of the Theory of state and law, this paper attempts to answer the question on the Dayton Constitution based Bosnia and Herzegovina's state structure.

Keywords: *Bosnia and Herzegovina, Federation of Bosnia and Herzegovina, Serb Republic, the Dayton Peace Agreement, the Dayton Constitution, state structure, Union, Confederation, Federation, Unitary state.*

Republika Bosna i Hercegovina je 6. aprila 1992. godine priznata kao nezavisna država od Evropske zajednice (sa početkom djelovanja ovog priznanja narednog dana). SAD su to učinile 7. aprila. Odgođeno priznanje Bosne i Hercegovine uslijedilo je da bi se srpski narod zaštitio od frustracije koja bi izazivala sjećanje na bombardovanje Beograda od Hitlera 6. aprila 1941. godine.

Ako se vratimo unazad, vidjet ćemo da je međunarodnom priznanju Bosne i Hercegovine prethodila kriza jugoslavenske federacije koja se našla u disoluciji, što je potvrdila Arbitražna komisija o Jugoslaviji¹ u decembru 1991. godine mišljenjem br. 1. Isto tijelo je 10. i 11. januara 1992. godine prihvatilo dva mišljenja (br. 2. i 3) kao odgovore na pitanja koja je postavila Republika Srbija 20. novembra 1991. godine. U pogledu pitanja ima li srpski narod Bosne i Hercegovine i Hrvatske pravo na samoodređenje, Komisija smatra da te republike moraju članovima tih zajednica i tih etničkih skupina odobriti prava čovjeka i temeljnih sloboda priznata međunarodnim pravom, uključujući u tom slučaju pravo na biranje njihova državljanstva (mišljenje br. 2). A u vezi sa pitanjem mogu li se unutrašnje granice

¹ Poznata po prezimenu svog predsjednika i kao Badinterova komisija.

između Hrvatske i Srbije, s jedne strane, te Srbije i Bosne i Hercegovine, s druge strane, smatrati granicama u smislu međunarodnog javnog prava, Komisija smatra da one dobijaju karakter granica zaštićenih međunarodnim pravom u slučaju sticanja nezavisnosti te da se mogu mijenjati jedino zajedničkom i slobodnom voljom (mišljenje br. 3).²

Arbitražna komisija je dobila zadatak da do 15. januara 1992. godine razmotri da li jugoslavenske republike koje su zatražile priznanje udovoljavaju zahtjevima utvrđenim Deklaracijom o Jugoslaviji i smjernicama za priznanje novih država u Istočnoj Evropi i Sovjetskom savezu što ih je 16. decembra. 1991. usvojilo Vijeće ministara Evropske zajednice.³

U pogledu Bosne i Hercegovine Komisija smatra da se izraz volje naroda Bosne i Hercegovine za stvaranje suverene i nezavisne države BiH ne može smatrati potpuno utvrđenim. Ta se ocjena može izmijeniti ako republika koja je podnijela zahtjev za priznavanje dâ jemsta u tom pogledu, eventualno putem referendumu u kojem bi trebali sudjelovati svi građani Republike BiH, bez ikakve razlike i pod međunarodnim nadzorom.⁴

Kao što je poznato, u Republici Bosni i Hercegovini je raspisan referendum koji je održan 29. februara i 1. marta 1992. godine, na kojem su se građani Bosne i Hercegovine izjašnjavali o pitanju: „Jeste li za suverenu i nezavisnu Bosnu i Hercegovinu, državu ravnopravnih građana, naroda Bosne i Hercegovine – Muslimana, Srba, Hrvata i pripadnika drugih naroda koji u njoj žive.“ Važećih listića bilo je 64,14% ili 2.067.969. Od ukupnog broja važećih listića, „za“ je glasalo 99,44% ili 2.061.932.⁵

Time je stvorena pretpostavka za međunarodno priznanje Republike Bosne i Hercegovine.

² Omer Ibrahimagić, *Državnost i nezavisnost Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, 1997, str. 60.

³ O. Ibrahimagić, isto, 1997, str. 60.

⁴ O. Ibrahimagić, isto, 1997, str. 61.

⁵ O. Ibrahimagić, isto, 1997, str. 62.

Činom priznanja, što predstavlja formalni akt, Bosni i Hercegovini se u međunarodnom smislu kao novoj državi priznaje pravno postojanje i svojstvo međunarodnog subjekta u odnosu na ostale, već priznate subjekte međunarodnog prava.

Bosna i Hercegovina je time nastavila ostvarivanje svoje državnosti kao nezavisna i suverena država. Prije toga državnost Bosne i Hercegovine je ostvarivana u svojstvu federalne jedinice, najprije od 1945. u okviru FNRJ odnosno SFRJ.

Određenje državnosti Bosne i Hercegovine u jugoslavenskoj federaciji je eksplicitno sadržano u svim ustavima Bosne i Hercegovine od 1946, 1963. i 1974. i ustavima jugoslavenske federacije od 1946, 1963. i 1974. godine.

Priznanjem Bosne i Hercegovine kao nezavisne i suverene države automatski su određene i njene vanjske granice. Prema navedenom mišljenju br. 3. Arbitražne komisije, istaknuto je: „Prvo, vanjske granice će se morati poštivati u svim slučajevima, u skladu sa načelom na koje se podsjeća u Povelji UN-a, deklaracijom koja se odnosi na načela međunarodnog prava koji se tiču odnosa prijateljstva i saradnje između država, u skladu s poveljom UN-a, Rezolucijom (XXV) Generalne skupštine UN i u skladu sa Završnim aktom iz Helsinkija, kojim je inspirisan član 11. Bečke konvencije od 23. augusta 1978. godine o sukcesiji država. Drugo, demarkaciona linija između Hrvatske i Srbije ili između Srbije i Bosne i Hercegovine ili, eventualno, između drugih susjednih nezavisnih država, moći će se mijenjati samo putem slobodnog i međusobnog dogovora.“⁶

22. maja 1992. godine Bosna i Hercegovina je primljena u članstvo Ujedinjenih naroda. Organizacija ujedinjenih nacija je u svojoj Povelji istakla ciljeve i načela na kojima je zasnovana.

Tako u članu II, st. 1. Povelje Ujedinjenih nacija stoji da Organizacija ujedinjenih nacija počiva na načelu suverene jednakosti svih njenih članova.⁷

⁶ O. Ibrahimagić, isto, 1997, str. 65.

⁷ Branimir Janković, *Međunarodno javno pravo*, Beograd, Naučna knjiga, 1981, str. 346.

Dalje je predviđeno da su svi članovi ove organizacije obavezni da svoje međunarodne sporove rješavaju mirnim putem, da međunarodni mir i bezbjednost kao ni pravda ne budu ugroženi.⁸

Svi članovi Organizacije ujedinjenih nacija su u svojim međunarodnim odnosima u obavezi uzdržavanja od prijetnje silom ili od upotrebe sile protiv teritorijalnog integriteta ili političke nezavisnosti ma koje države.⁹

Unatoč navedenim odredbama Povelje UN-a, Savezna republika Jugoslavija potpomognuta Karadžićevim Srbima je, ne osvrćući se na međunarodno priznanje Bosne i Hercegovine od 6. aprila 1992. godine i njeno članstvo u Ujedinjenim nacijama, izvršila agresiju na Bosnu i Hercegovinu u nadi da će politikom svršenog čina dovesti međunarodnu zajednicu u situaciju da povuče priznanje Bosni i Hercegovini ili stvaranjem nove faktičke situacije na prostoru Bosne i Hercegovine učiniti da priznanje izgubi svaki smisao. Takva politika Beograda izazvala je brojna stradanja i patnje svih naroda u Bosni i Hercegovini, a posebno bošnjačkog, koji je bio najveća žrtva tadašnje srpske politike prema Bosni i Hercegovini.

Protagonisti velikosrpske politike su, protivno svim odredbama međunarodnog prava i omalovažavajući sve postojeće međunarodne institucije i njihova stanovišta, nastojali silom staviti svijet u poziciju da pogazi vlastite principe uključujući i međunarodno priznanje. Nasreću međunarodnog poretka, to se nije desilo.

Dejtonski sporazum okončao je agresiju na Bosnu i Hercegovinu. On je u osnovi međunarodni mirovni ugovor iza kojeg su stale najjače svjetske sile, kao potpisnice u svojstvu svjedoka. Ovim sporazumom dat je Aneksom IV Ustav Bosne i Hercegovine. Bolan kompromis koji je ovim sporazumom stvoren je transformacija Bosne i Hercegovine u državu sastavljenu od dva entiteta. Time je Bosna i Hercegovina doživjela određenu unutrašnju transformaciju u odnosu na prethodno stanje koje je imala na osnovama Ustava Republike Bosne i Hercegovine. U nastojanjima da se zadovolji srpska strana, ponuđena ustavna rješenja predstavljaju involutivan korak u odnosu na ustavna rješenja Republike

⁸ B. Janković, isto, čl. II. st. 3.

⁹ B. Janković, isto, čl. II, st. 4.

Bosne i Hercegovine.

Naime, dok su ustavnopravna rješenja data Ustavom Republike Bosne i Hercegovine od 1974. godine sa brojnim amandmanskim izmjenama, od kojih su najznačajnije izmjene od 1990. godine, odgovarala evropskim standardima koji su uključivali pravnu državnost, državni suverenitet, ljudska prava i demokratiju te u centar političkih zbivanja stavljala građanina kao političkog subjekta pa ostvarivanje vlasti nije vezano za pripadnost određenoj etničkoj skupini, dotle je dejtonskim Ustavom proklamovan etnički princip, kojim je u brojnim situacijama ostvarivanje vlasti vezano za pripadnost jednom od triju konstitutivnih naroda i pripadnost određenom entitetu.¹⁰

Data ustavna rješenja su motivirala neke autore, poput Mirjane Kasapović, da Bosni i Hercegovini ospori samostalnost te da nepostojanje konsenzusa konstitutivnih naroda o državnoj zajednici dovodi u pitanje mogućnost njenog postojanja u budućnosti.¹¹

Ona govori o podijeljenom društvu u Bosni i Hercegovini u kojem su samo Bošnjaci lojalni bosanskoj državi i jedini odani viziji cjelovite Bosne i Hercegovine, dok bosanski Srbi postaju domoljubi Republike Srpske, a bosanski Hrvati domoljubi virtualne Hrvatske republike Herceg-Bosne ili hercegovačkih kantona u kojima su većina.¹²

Ono što spomenuta autorica zaboravlja je da Bosna i Hercegovina u prošlosti nije bila podijeljeno društvo te da, ako se o tome može govoriti, onda je to posljedica ratnih i postratnih dešavanja. Srbija i Hrvatska su sve učinili da od Bosne i Hercegovine stvore podijeljeno društvo kako bi dokazali da se u Bosni i Hercegovini ne može živjeti zajedno. Pritom su na liniji takve politike učinjeni brojni zločini kako bi se stvorila nemogućnost zajedničkog življenja, a međunarodna zajednica je dovedena u poziciju da verificira takvo stanje.

Međutim, međunarodna zajednica, nasreću, nije podlegla takvom

¹⁰ Suad Kurtćehajić, *Prikaz knjige Edina Šarčevića: Ustav i politika*, br. 3. i 4, „Pravna misao“, Sarajevo, 1998, str. 92.

¹¹ Mirjana Kasapović, *Podijeljeno društvo i nestabilna država*, Politička kultura, Zagreb, 2005, str. 15.

¹² M. Kasapović, isto, str. 16.

scenariju. Zbog toga je Dejtonskim ustavom Bosni i Hercegovini potvrđen kontinuitet državnosti u članu I, st. 1, sa modificiranom unutrašnjom strukturom prema kojoj se Bosna i Hercegovina sastoji iz dva entiteta koji nemaju svojstva države i koji nemaju mogućnost da se otcijepi i pretvori u samostalnu državu ili pripoje drugoj državi. Institucija visokog predstavnika, koja je predviđena Aneksom X Dejtonskog sporazuma, ima ulogu da spriječi opstrukciju Dejtonskog sporazuma te da svojim djelovanjem pomogne stvaranju takve političke klime da sve strane u Bosni i Hercegovini djeluju u pravcu snaženja državnog suvereniteta Bosne i Hercegovine i njenog napredovanja kao moderne i funkcionalne države na putu ka evropskim integracijama.

Bosni i Hercegovini je, u skladu sa međunarodnim pravom, priznato svojstvo nezavisne države i to joj ni silom niko ne može oduzeti. Politička nezavisnost se, prije svega, odnosi na njen položaj u odnosu na druge države kao i međunarodne organizacije u kojima je ona ravnopravna s drugim državama članicama. Njoj je dato svojstvo subjekta međunarodnog prava, dok entiteti u njenom sastavu nemaju to svojstvo.

U pogledu suvereniteta Bosne i Hercegovine to je pitanje o kojem se ne može raspravljati u smislu njegovog osporavanja. Suverenost je nešto što se podrazumijeva kao pripadajuće svojstvo države jer ako nije suverena, onda nije država.¹³

Tako je Bosna i Hercegovina činom priznanja od međunarodne zajednice postala suverena i nezavisna, a taj čin je potvrđen dejtonskim Ustavom koji priznaje kontinuitet države Bosne i Hercegovine, priznate 6. aprila 1992. godine.

Pitanje kvaliteta suvereniteta je nešto drugo. To je opredijeljeno unutrašnjim i vanjskim faktorima koji su u različitim uslovima njihove egzistencije različiti kod svake države ponaosob.

Republika Bosna i Hercegovina je dejtonskim Ustavom izgubila prefiks „republika“, dok je naziv za manji entitet dobio taj prefiks i određen je kao Republika Srpska. Međutim, danas u teoriji države postoje dva oblika vladavine – monarhija i republika. Mnoge moćne države,

¹³ Nurko Pabrić, *Ustavno pravo*, Mostar, Slovo, 2000, str. 108.

poput SAD-a, Ruske Federacije, Švicarske, nemaju predznak republika iako su prema svom obliku vladavine republike; isto je i sa Bosnom i Hercegovinom. S druge strane, naziv Republika Srpska, osim što je iritabilan kao Karadžićeva konstrukcija i plod genocidne i zločinačke politike prema nesrpskim narodima, predstavlja republiku koja to nije. Taj naziv je najveća nepravda koja je nametnuta Mirovnim sporazumom u Dejtonu jer umjesto da se kazni politika koja je u crno zavila desetine hiljada građana Bosne i Hercegovine neprihvatanjem entiteta pod tim nazivom, njegovim instaliranjem u Dejtonu pod pritiskom međunarodne zajednice kao nazivom za manji entitet udaren je šamar svim žrtvama velikosrpske politike.

Ono što je posebno značajno i što predstavlja centralnu temu ovog rada jeste odgovor na pitanje: kakvo je državno uređenje Bosna i Hercegovina dobila dejtonskim ustrojstvom? U teoriji države imamo podjelu države prema obliku državnog uređenja na prostu (unitarnu) i složenu državu. Prosta se sastoji iz sebe same, a složena država je sastavljena od dvije ili više državnih jedinica odnosno država članica. S obzirom na odnos i način kako su povezane države članice sa saveznom državom, razlikujemo više oblika složenih država – uniju, konfederaciju i federaciju.

Prof. dr. Rajko Kuzmanović, aktuelni predsjednik Akademije nauka i umjetnosti Republike Srpske, u svojoj knjizi „Ustavno pravo“¹⁴ (1999) govori o Bosni i Hercegovini kao uniji.

S druge strane, prof. dr. Omer Ibrahimagić, jedan od najboljih poznavaca države i prava u Federaciji Bosne i Hercegovine, smatra da je Bosna i Hercegovina, unatoč dejtonskim rješenjima, zadržala svojstvo unitarne visokodecentralizirane države.

Cilj ovog rada je da pokuša argumentirano odrediti prirodu državnog uređenja Bosne i Hercegovine.

U tom pogledu treba reći da u dejtonskom Ustavu nigdje eksplicitno nije određen oblik državnog uređenja, što stvara prostor za različita tumačenja koja se kreću u dijapazonu da je Bosna i Hercegovina

¹⁴ Omer Ibrahimagić, *Državno uređenje Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, 2005, str. 88.

unija pa do tumačenja da je Bosna i Hercegovina unitarna visokodecentralizirana država, mada treba istaći da, kada je riječ o složenim državama, one to svojstvo uglavnom sadrže već u nazivu, dok unitarne države nemaju predznak koji bi ukazivao da se radi o prostoj državi, već se to podrazumijeva.

Prema većini obilježja datih Ustavom Bosne i Hercegovine, izgleda kao da ona ima federalno državno uređenje. Međutim, Bosna i Hercegovina, prema definiciji, nije federacija.

Interesantno je gledanje Venecijanske radne grupe od 24. jula 1996. godine, formirane na inicijativu visokog predstavnika od Savjeta Evrope. Prema njenom mišljenju, Ustav BiH predviđa federalnu državu.¹⁵

U svakom slučaju Bosna i Hercegovina nije unija, kako je nastoje predstaviti neki pravni teoretičari iz srpskog entiteta, poput prof. dr. Rajka Kuzmanovića. Jasno je da ovakva gledanja nastoje da Republiku Srpsku prikažu kao nezavisnu državu koja zajedno sa drugom nezavisnom državom Federacijom Bosne i Hercegovine tvore uniju Bosne i Hercegovine. Treba reći da je unija zajednica suverenih država koja nastaje ugovorom i kao takva ona je vrlo klimava zajednica te je na duži rok neodrživa, posebno ako ne postoji volja za njenim preživljavanjem. Iza ovakvog koncepta kriju se snage koje rade na razbijanju Bosne i Hercegovine.

Uniju u teorijskom smislu čine dvije ili više država, koje se povezuju preko zajedničkih organa i pritom zadržavaju svoja svojstva nezavisnih država.¹⁶ Na sličan način gleda i prof. dr. Berislav Perić, koji ističe mišljenje da se unija ne može uopće smatrati državom, već da su države članice zajednice koje u uniji učestvuju.¹⁷

Slična je situacija i sa konfederacijom koja također nastaje međunarodnim ugovorom između njihovih članica te u takvim savezima države članice zadržavaju manje-više svoj međunarodni subjektivitet i

¹⁵ Kasim I. Begić, *Bosna i Hercegovina od Vanceove misije do Daytonskog sporazuma*, Sarajevo, Bosanska knjiga, 1997, str. 297.

¹⁶ Nikola Visković, *Država i pravo*, Sarajevo, Univerzitetska knjiga, 1996, str. 58.

¹⁷ Berislav Perić, *Država i pravni sustav*, Zagreb, Pravni fakultet u Zagrebu, 1985, str. 142.

suverenost, a savezni zakoni postaju obavezni tek kad ih potvrde organi država članica. Kad se analizira Bosna i Hercegovina zasnovana na dejtonskom Ustavu, očigledno je da se njeno državno uređenje ne može podvesti ni pod uniju ni pod konfederaciju.

Dejtonskim sporazumom je predviđeno da je jedino Bosna i Hercegovina država, dok entiteti to nisu. Ovdje treba imati u vidu da se htjelo da Bosna i Hercegovina bude sastavljena iz dvije države; tako važna stvar bi bez sumnje bila eksplicitno određena Ustavom BiH. Tu se nameće jedini mogući zaključak prema kojem je Bosna i Hercegovina sastavljena iz dva entiteta, a ne dvije države. Također, izuzetno je važno istaći da tek Dejtonskim sporazumom dolazi do modificirane unutrašnje strukture Bosne i Hercegovine kao države, što je istaknuto članom I st. 1. da bi u članu I st. 3. stajalo da će se Bosna i Hercegovina sastojati od dva entiteta, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske (u daljem tekstu: entiteti). Iz ovoga se može nedvosmisleno zaključiti da Bosnu i Hercegovinu nisu stvorili njeni entiteti, već je ona doživjela unutrašnju transformaciju na entitete.

Shodno tome svaki pokušaj koji bi Bosnu i Hercegovinu htio označiti unijom predstavlja plod kvazinaučne analize.

Ono što buni jesu nazivi entiteta i to kako Republike Srpske tako i Federacije BiH. Sam Holbruk, kao glavni projektant, nije previše mario za ime i htio je prihvatanjem naziva „Republika Srpska“ odobrovoljiti srpsku stranu u pogledu pregovora te je predsjedniku BiH Aliji Izetbegoviću još u Ankari 4. septembra 1995. godine objašnjavao da Teksas ima predznak „republika“, dok Sjedinjene Američke Države nemaju, ukazujući mu na minoran značaj koji Teksas ima naspram Sjedinjenih Američkih Država. Poslije je u svojoj knjizi „Završiti rat“ priznao da mu je to najveća greška, jer su bosanski Srbi počeli na Republiku Srpsku gledati kao na svoju državu ili u najmanju ruku državnu jedinicu, što nije bio duh Dejtona. Ni naziv „Federacija Bosne i Hercegovine“ nije spretno rješenje, jer taj naziv koriste protagonisti teorije o Bosni i Hercegovini kao složenoj državi kao osnovni argument ukazujući da, ako je jedan entitet po svojoj prirodi federacija, onda sastav dva entiteta može biti samo labaviji oblik države koja poprima karakter unije ili konfederacije. Tu je potrebno dati objašnjenje. Federacija Bosne i Hercegovine nastala je u Vašingtonu 18. marta 1994. godine kao sporazum između čelnika bošnjačkog i hrvatskog nacionalnog korpusa i

imala je za cilj prije svega da zaustavi sukobe između Bošnjaka i Hrvata. Na sjednici održanoj 30. marta 1994. godine Ustavotvorna skupština Federacije Bosne i Hercegovine donijela je Odluku o proglašenju Ustava Federacije Bosne i Hercegovine. Prvobitna zamisao Federacije Bosne i Hercegovine je bila da se teritorijalni prostor na kome u većini žive Bošnjaci i Hrvati transformiše na federalnim osnovama, a da se srpskoj strani ostavi otvoren prostor za pristupanje federaciji, mada je i takva federacija samo u nazivu to bila, dok je po svojoj prirodi više predstavljala regionalizaciju kao treće rješenje između unitarne države i federacije, nešto slično što je bilo za Bosnu i Hercegovinu predviđeno možda najboljim mirovnim planom, poznatim pod nazivom Vens-Ovenov plan, koji su Karadžićevi Srbi odbili na sjednici tada samoproglashene Paljanske skupštine 6. maja 1993. godine. Međutim, već formiranjem Kontakt grupe 25. aprila 1994. godine koja je rješenje za Bosnu i Hercegovinu vidjela u transformaciji Bosne i Hercegovine na dva entiteta, što je realizirano potpisivanjem Dejtonskog sporazuma, stavljeni su van pravne snage svi pravni akti koji su u suprotnosti sa ovim sporazumom. Iz pravne prirode Dejtonskog sporazuma očigledno je da Bosna i Hercegovina nije ni unija ni konfederacija. S obzirom da u nazivu nemamo ni federaciju kao određenje za Bosnu i Hercegovinu, već samo za njen veći entitet, zaključak bi mogao biti da naziv „Federacija Bosne i Hercegovine“ ima samo simboličan karakter.

Unatoč tome zbog naziva većeg entiteta za mnoge teoretičare ostaje otvoreno pitanje da li je Bosna i Hercegovina unitarna država ili specifična federacija na dva nivoa. Prvi nivo bi bio na entitetskoj razini, ali samo za veći entitet, dok je manji potpuno unitaran; drugi nivo bio bi federacija na državnoj razini, čime bi teorija federalizma dobila još jedno originalno rješenje.

Drugo gledanje je da se u Bosni i na entitetskoj i na državnoj razini radi o regionalizaciji kao specifičnom državnom uređenju koje predstavlja međuoblik između unitarne i federalne države. Takve države su danas Španija i Italija, a i Bosna i Hercegovina ima u tom pogledu mnogo sličnosti.

S druge strane, interesantno je gledanje prof. dr. Omera Ibrahimagića, koji Bosnu i Hercegovinu vidi kao prostu decentraliziranu

državu.¹⁸ Osnovno polazište ovakvog stava nalazi se upravo u činjenici da entiteti nisu države, jer da se to htjelo, ne bi se u Dejtonu eksplicitno reklo entiteti, nego države. Federacija u tom smislu predstavlja, prema standardnom mišljenju, složenu državu sastavljenu od dvije ili više država članica, što nije slučaj sa Bosnom i Hercegovinom. Kada bi ovakvo gledanje na federaciju bilo jedini kriterij, onda bi stanovište prof. dr. Omera Ibrahimagića bilo potpuno ispravno. Istina, prof. dr. Omer Ibrahimagić u prilog svojoj tezi kao drugi argument navodi da se „institucije Bosne i Hercegovine“ ne označavaju „zajedničkim“ institucijama, već jednostavno „institucijama Bosne i Hercegovine“.¹⁹

U tom smislu prof. dr. Omer Ibrahimagić ističe da „drugi pravni osnov po kojem se Bosna i Hercegovina može smatrati prostom decentraliziranom državom jeste što se ustavni pojam 'institucije Bosne i Hercegovine' ne smije zloupotrebljavati već odomaćenim, a neustavnim nazivom 'zajedničke' institucije BiH. U Ustavu BiH, nema 'zajedničkih institucija BiH', već samo institucije BiH. Šta to znači sa stanovišta definiranja oblika državnog uređenja BiH? To znači da institucije BiH nisu 'zajedničke institucije' entiteta, kako se želi nametnuti, naročito od političkih predstavnika Republike Srpske, već da su to, mimo volje entiteta, originarne institucije Bosne i Hercegovine kao suverene države, kojima pravnu egzistenciju, nadležnosti i funkcije osigurava sam Ustav, a ne politička volja entiteta. Ovakav pristup tumačenju institucija BiH, ne kao izvedenih iz volje entiteta, već kao originarnih, izvornih ustavnih institucija BiH, podržava i sadržaj člana IX.3. ustava BiH koji glasi: 'Funkcioneri imenovani na položaje u institucijama Bosne i Hercegovine, u pravilu, odražavaju sastav naroda Bosne i Hercegovine', dakle, ne naroda u entitetima, niti entitete, već naroda sa područja cijele Bosne i Hercegovine.“²⁰

Ovako dat termin i postavljena situacija ne ukazuje na složen karakter države, već naprotiv izražava da je riječ o njegovom korištenju u državi sa prostim državnim uređenjem.

Ne može se osporiti da entiteti, iako nisu države, u svojoj nadležnosti imaju brojne kompetencije koje pripadaju federalnim

¹⁸ O. Ibrahimagić, isto, 2005, str. 88.

¹⁹ O. Ibrahimagić, isto, 2005, str. 88.

²⁰ Suad Kurtćehajić – Omer Ibrahimagić, *Politički sistem BiH 3*, Sarajevo, 2007.

jedinicama u federalno uređenim državama.

Prema mišljenju prof. dr. Berislava Perića, sljedeći kriteriji karakterišu federaciju: vlast federacije nije izvedena iz vlasti članica, nego je originarna, određena federativnim ustavom.

Jedino je savezna vlast suverena, a vlast posebnih federalnih jedinica to nije, pa prema tome to nisu ni države. One nisu neovisne, već samo raspoložu određenim opsegom autonomije.

Iz ovog bi slijedilo da se savezna vlast prostire izravno na države članice i njene građane, a pravna snaga njenih akata nije uvjetovana priznanjem posebnih federalnih jedinica.

U saveznoj državi ili federaciji obično postoji dvojno državljanstvo: savezno i republičko, ali se iz ovoga ne zaključuje da republike moraju biti i države.

Federacija je, navodi se, ustvari decentralizirana država, jer je federalnim jedinicama u okviru saveznog ustava ostavljena izvjesna samoorganizacija.²¹

Ovo posljednje gledanje pokazuje osnovanost teze prof. dr. Omera Ibrahimagića o Bosni i Hercegovini kao unitarnoj visokodecentraliziranoj državi. Također, potrebno je istaći da je u praksi izuzetno mali jaz i da je često nejasan prelaz koji dijeli federalnu državu od unitarne visokodecentralizirane države. Iz svega navedenog moglo bi se zaključiti da se Bosna i Hercegovina u pogledu državnog uređenja upravo nalazi između federacije i unitarne visokodecentralizirane države.

Također, ono što karakteriše federaciju jeste da postoji mogućnost da države članice izraze nezadovoljstvo svojom egzistencijom u federaciji pravom na samoopredjeljenje, poput prava koje su imale federalne jedinice u jugoslavenskoj federaciji, a koje su izrazile referendumom za nezavisnost. Takvo pravo nije dato entitetima. Entiteti nemaju mogućnost da referendumom niti na bilo koji drugi način izađu iz Bosne i Hercegovine. To nije slučajno i svaki pokušaj poređenja sa

²¹ Berislav Perić, *Država i pravni sustav*, Zagreb, Pravni fakultet u Zagrebu, 1985, str. 144.

bivšom Jugoslavijom nije adekvatna komparacija jer je bivša Jugoslavija nastala voljom naroda da žive zajedno i oni su u nju unijeli svoje teritorije, dok u Bosni i Hercegovini nijedan narod nije unio nikakve teritorije, već je Bosna i Hercegovina iznjedrila današnje narode koji žive na njenom prostoru, a koji su se kroz srednji vijek dominantno označavali Bošnjanima, od dolaska Osmanlija pa skoro do ulaska Austro-Ugarske Bošnjacima, jer je to odgovaralo otomanskoj lingvistici, da bi pred kraj 19. vijeka, usljed agresivne nacionalističke politike Beograda i Zagreba, došlo do srbizacije najprije Bošnjaka pravoslavaca, a potom i hrvatizacije Bošnjaka katolika, dok su se Bošnjaci islamske vjere dugo vremena na njihovu štetu tražili u panislamskom povezivanju. Posljedica je da danas imamo tri konstitutivna i ravnopravna naroda – Bošnjake, Srbe i Hrvate – koji pripadaju Bosni i Hercegovini i koje je Bosna i Hercegovina iznjedrila. To je osnov zbog kojeg nijedan narod u Bosni i Hercegovini nema japiju ni nad jednim dijelom Bosne i Hercegovine te ne može ni prisvojiti za sebe ni izdvojiti niti jedan njen dio.

Bosnu i Hercegovinu nisu konstituisali njeni entiteti, kako politika Dodika nastoji prikazati, već je u Dejtonu izvršena transformacija Bosne i Hercegovine na njene autonomne multietničke entitete. Ovaj argument ide u prilog tezi da je Bosna i Hercegovina bliže unitarnoj državi nego federaciji. Kada bi se primijenio Dejtonski sporazum u cijelosti, a posebno odredbe o dodatnim nadležnostima sadržanim u članu III, st. 5a²² Ustava BiH koje predstavljaju poprilično neiskorišteno polje prenosa ovlaštenja sa entiteta na državu Bosnu i Hercegovinu, teza prof. dr. Omera Ibrahimagića o Bosni i Hercegovini kao unitarnoj visokodecentraliziranoj državi bi bila još upečatljivija.

Ili je možda najbliže istini teza da je riječ o međuobliku koji predstavlja srednje rješenje i koji je u novije vrijeme poznat pod nazivom regionalizacija, a koji karakteriše zemlje poput Italije i Španije.

²² Čl. III, st. 5.: „Dodatne nadležnosti a) Bosna i Hercegovina će preuzeti nadležnosti za takva pitanja o kojima se entiteti slože; koje su u skladu sa Aneksima 5-8. Opšteg okvirnog sporazuma; ili koje su potrebne da se očuva suverenitet, teritorijalni integritet, politička nezavisnost i međunarodni subjektivitet Bosne i Hercegovine, u skladu sa raspodjelom odgovornosti među institucijama Bosne i Hercegovine. Dodatne institucije mogu biti uspostavljene prema potrebi kako bi vršile ove nadležnosti.“

Pitanje oblika državnog uređenja Bosne i Hercegovine će zasigurno biti predmet brojnih istraživanja i naučnih radova u budućnosti, tako da će se vremenom iskristalisati jasnija slika o pravnoj prirodi državnog uređenja Bosne i Hercegovine. Ovaj rad ima za cilj dati doprinos spomenutom istraživanju i, s obzirom na specifičnost problema i kompleksna rješenja, ne pretenduje dati konačne odgovore.

Literatura

1. Kasim I. Begić, *Bosna i Hercegovina od Vanceove misije do Daytonskog sporazuma*, Sarajevo, Bosanska knjiga, 1997.
2. Omer Ibrahimagić, *Državno uređenje Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, 2005.
3. Mirjana Kasapović, *Podijeljeno društvo i nestabilna država*, Politička kultura, Zagreb 2005.
4. Suad Kurtćehajić – Omer Ibrahimagić, *Politički sistem BiH 3*, Sarajevo, 2007.
5. Radomir Lukić – Budimir Košutić, *Uvod u pravo*, Beograd, Naučna knjiga, 1979.
6. Fuad Muhić, *Teorija države i prava*, Sarajevo, Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu, 1997.
7. Berislav Perić, *Država i pravni sustav*, Zagreb, Pravni fakultet u Zagrebu, 1985.
8. Nurko Pobrić, *Ustavno pravo*, Mostar, Slovo, 2000.
9. Edin Šarčević, *Ustav i politika*, Sarajevo, Kult B i Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, 1997.
10. Nikola Visković, *Država i pravo*, Sarajevo, Univerzitetska knjiga, 1996.